

Tir cantonal Grischun en Surselva
 Ils giuvenils dattan gia questa fin d'emna l'entschatta cun il Tir cantonal Grischun 2018 en Surselva. 5

Walter Schlegel
 in die Regierung
 SVP DER für Graubünden

LA QUOTIDIANA

Redacziun: Via Sommerau 32, 7007 Cuira, tel. 081 255 57 10, redacziun@laquotidiana.ch

Greta Silver ei ina dunna sur 70 onns ed ins veses ch'ella viva quei ch'ella fa paleis – «esser ventireivels ei buc ina damonda dalla vegliadetgna».

MAD

Ventira dependa buca dalla vegliadetgna

■ (anr/st) «Esser ventireivels ei buc ina damonda dalla vegliadetgna» ni per tudestg «Glücklich sein ist keine Frage des Alters»: Quei ei il sottitel che l'autura *Greta Silver* – ina dunna da varga 70 onns – ha eligiu per siu cudisch «Wie Brausepulver auf der Zunge» ed il cuntegn ch'ei pleins da buns cussegls fa smarvigliar giuven e vegl. Igl ei ina

bellezia declaronza d'amur al d'aver ventar pli vegls cun slontsch, in manual per esser ventireivels che po era esser nizeivels per generaziuns pli giuvas. Silver inspirecha e dat impuls da midar enzatgei ella veta, enstagl da spitgar l'entira veta ch'ei semidi da sez.

➤ PAGINA 4

Gia uss quaidas da far referendum

■ (anr/vi) Ils mulins parlamentars molan plaun e cunzunt er sch'i va per ina dumonda uschè delicata e contestada sco la regulaziun dal luf vai anc ina giada pli ditg. Ier ha finalmain cumenzà la debatta davart la revisiun da la lescha da chatscha che duai lubir als chantuns da regular il dumber da lufs sch'i fa da basegn. Dà il stumpel per questa revisiun aveva *Stefan Engler* (pcd/GR) cun ina moziun inoltrada il 2014 en il cussegl dals chantuns. Fin che omaduas chombras han approvà la moziun e fin ch'il sboz da lescha dal cussegl federal ha trapassà la fasa da consultaziun èsi pia i quatter onns. Sche la revisiun reussescha stat dentant anc en las stailas. Pliras organizaziuns d'ambient e da protecziun d'animals pondereschan gia in referendum – tant pli ch'il cussegl dals chantuns ha ier gia decidì da smesar il dretg da recurs sche las autoritads da chatscha chantunalas prendan decisiuns per exempel areguard il temp da schanetg.

Era la decisiun da lubir als chantuns sper la regulaziun dal luf anc la regulaziun dal lufscherver e dal castur po nutrir las quaidas da referendum.

➤ PAGINA 2

Translatar la bibla, ina resca

Undrientscha a Cuera per ser Martin Fontana

■ (anr/abc) **Martin Fontana, Martin Bearth, Gion Martin Pelican e Vincens Bertogg han entschiet 1967 in project da piunier. Aunc activs suenter 51 onns ei ser Martin Fontana.** Translatar la bibla sa buca mintgin. Ei drova enconuschientschas scientificas. Ser *Martin Fontana* s'auda tier la gruppa dils teologs piuniers ch'han instradau la bibla ecumena sursilvana. El ei il sulet dils piuniers

ch'ei aunc activs ella cumissiun da translaziun. Ensemen cun sur *Giusep Venzin*, plevonessa *Anja Felix-Candrian* ed il teolog catolic *Andri Casanova* eis el participaus vid il project voluminus. Igl ei ina pulita sfida. Da quei han ins udiu gliendisigs sera ella casa dalla pleiv Brandis a Cuera. En siu referat ha in specialist presentau plirs exempels ch'illustraschan ils problems ch'in translatur dalla bibla sto sli-

giar. Ser Fontana e l'entira squadra dalla cumissiun han tenu la dira ed adempliu la lavur fetg difficila e pretensiusa. «Aschi exact sco pusseivel, aschi clar sco pusseivel» seigi la devisa ella cumissiun. Anflar ils dretgs plaid ed expressiuns seigi buc adina lev ed ei drovi concordanza. Gest perquei ch'il lungatg semida trasora.

➤ PAGINA 3

Suenter il discurs el luvratori a Cuera: **Andreas Thöny, ser Martin Fontana e professor Thomas Krüger.** FOTO A. BEEU

stipulà aint
ua – es fixà
staziun. La
strichar da
temporal-
Una tala re-
nza da 35
tun e noss
ls cumüns
mportanza
ger eir aint
ssagl fedeg-
r, I sun en-
cussagl fe-
r ch'el nun
seis plans.
isiun finala
ls fits d'aua
i grischuna
ig seis ma-
uista posi-
rà fich pre-
uard ils fits
uvas da cal-
spetta cha'l
in dal cus-

R

lenza

genza

la la cumi-
cumischiun
nu va dape-
hiun da ge-
ulà in quists
üna cumi-
ziun. Quai
ica. Our da
cumischiun
mmember
chaint schi
mandas ed
s actas. Nö
dret da col-

genza chi'd
ischiun nu
brich. Quai
atal. Il par-
h'ella dess a
ar e da tour
inquisiziun
nu füss dat-
hiun da ge-
la partiziun

aja dal tuot
da la regen-
iaing quista
i tenor l'ar-

rodund 1,6 milliuns francs. Tenor la su-
prastonza communal duein ils 15,1
milliuns francs vegnir finanziaj suan-
dantamein: 1,2 milliuns francs dil can-
tun per infrastruttura relevanta pil sis-
tem, 690 000 francs sco prestaziun
d'equivalenza pil Program San Gottardo
dil cantun e 650 000 francs restituziun
da taglia sin plivaleta entras la confede-
raziun. Ils cuosts nets da 12,56 milliuns
francs per la vischnaunca duein vegnir
finanziaj cun in credit senza tscheins da
treis milliuns francs dil Program San
Gottardo e 9,56 milliuns francs em-
prests hipotecars.

Ils deivets creschan

«Risguardond il plan da finanzas commu-
nal, il concept da menaschi dil Center da
sport e cultura sco era la realisaziun dil
Catrina Resort ed il project hotel Acla da
Fontauna astgan ins constatar che las
cundiziuns ein bunas per far grondas in-
vestiziuns el CSC. Plinavon ei era la situa-
ziun per emprests bancars a cuorta e liun-
ga vosta favoreivla», constatescha la su-
prastonza communal. Ils projects novs
cun letgs caulds genereschjan 120 000
pernotaziuns supplementaras per onn.
Cheutras s'augmentan las taxas turisticas

per biebein 250 000 francs. «Tut en tut
vegn quintau cun rodund 100 plazzas da
lavor supplementaras, quei che porta da-
pli entradas da taglia. Supponiu che duas
tiarzas da quellas persunas habiteschien e
paghien taglia a Mustér astgein nus quin-
tar cun rodund 100 000 francs dapli en-
tradas da taglia. Vitier vegn che dapli
hosps e dapli habitonts augmentan il con-
sum en tut ils secturs economics dalla
vischnaunca, aschia ch'ins astga era quin-
tar leu cun dapli sviulta», scriva la supra-
stonza communal el messadi per mauns
dil cussegl da vischnaunca. Tenor ina cal-

culaziun dalla cumissiun da menaschi dil
Center da sport e cultura vegnan ils cuosts
da menaschi dil center a s'augmentar le-
vamein. «In augment tier las entradas en-
tras novas purschidas e novs hosps sco era
ina reduenziun tiels cuosts da manteni-
ment suenter la renovaziun cumpense-
schan per gronda part igl augment dallas
amortisaziuns e dils cuosts da tscheins»,
constatescha l'executiva communal.

Sanaziun e completaziun

Sper la sanaziun dil baghetg existent pre-
veda il project elavurau dil biro d'archi-

quena la pussevivaun da seser per hosps
en fuorma d'ina tribuna cun tschabergal
transparent. Ella Sala Fontauna duein las
petgas amiez la sala vegnir spazzadas. In
niev sistem purtader duei lubir egl ave-
gnir da nezegiar meglier la sala. Adatta-
ziuns e migliuraziuns duein vegnir fatgas
vid ils indrez ordaviert. Sil tetg dil Cen-
ter da sport e cultura ei previu in indrez
fotovoltaic. La vischnaunca duei buc ere-
ger sezza quel, mobein surschar el a pri-
vats ni ina corporaziun. Il mument ein
ins alla tscherca da soluziuns persuerter.
Ils cuosts per quei indrez ein calculai cun
biebein in milliun francs.

Honor pil translatur

Discuors public a Cuera cul neodoctor h.c. Martin Fontana

■ (anr/abc) **Ils 28 d'avrel ha l'Univer-
sidad da Turitg surdau al plevon ro-
montsch Martin Fontana il tetel da
doctor honoris causa. Suenter la festi-
vità a Turitg ha la baselgia cantuna-
la evangelica organisau gliendisgis
sera ina undraziun a Cuera. Martin
Fontana, Martin Bearth, Gion Martin
Pelican e Vincens Bertogg han instradau
igl onn 1967 in project da piunier. Els
ein stai ils commembers inizials dalla cu-
missiun da translaziun dalla bibla sursil-
vana. Lur finamira eri stau da metter a
disposiziun als cartents dalla Surselva ina
versiun actualisada dalla bibla. Ell'in-
struziun da ductrina e catechissem ed
els survetschs divins sebasavan ins sin
versiuns da 200 onns. Dapi lu ei il temps
semidaus, novas expressiuns ein entra-
das el lungatg, la veta ei semidada cum-
pletamein.**

Aunc activs suenter 51 onns

Translatar la bibla verdeivel ed exact sa
buca mintgin. Ei drova enconuschien-
tschas scientificas. Quei sa mo gliעד far
ch'ei scientificamein cumpetenta, che
dominescha ton il sursilvan actual sco era
ils texts originals. Buca mintgin sa he-
breic, arameic e grec vegl. La cumissiun
da translaziun dalla bibla ecumena sursil-
vana sefuorma da tals specialists. In d'els
ei il plevon pensiunau ser Martin Fontana.
El ch'ei naschius e carschius si a Fi-
daz, fegl dil poet Gian Fontana (1897-
1935), ha la facultad teologica dall'Uni-
versidad da Turitg undrau ils 28 d'avrel
2018 cul doctor honoris causa. Martin
Fontana ha pastorau da 1958 tochen
1969 a Castrisch e Riein, da lu tochen sia
pensiun il 2000 eis el staus plevon a Fa-
vugn.

Ser Martin Fontana ei buca mo ple-
von, mobein era translatur. El s'auda tier
la grappa dils teologs-piuniers ch'han in-
stradau la bibla ecumena. Varga 50 onns
pli tard ein dus d'els morts, ser Vincens
Bertogg 2008 e sur Gion Martin Pelican
il 2012. Sur Martin Bearth, che viva oz a
Mustér, ei dalla medema annada (1934)
sco siu confrar reformau Martin Fontana.
El haveva demissionau suenter esser
staus 46 onns commember dalla cumis-
siun da translaziun.

Ser Martin Fontana ei il sulet ch'ei
aunc activs ella cumissiun da translaziun.
Ensemen cun sur *Giusep Venzin*, plevo-
nessa *Anja Felix-Candrian* ed il teolog ca-
tolic *Andri Casanova* eis el participaus vid
il project voluminus da translatar la bibla
en in sursilvan actual. Gliendisgis sera ei
quella lavor stada el center d'in discuors
da luvratori che la baselgia cantunala
evangelic-reformada ha dedicau a ser
Martin Fontana. Suenter sia honoraziun
a Turitg sco doctor honoris causa han ins
vuliu undrar el era el Grischun. Ser *Jan-
Andrea Bernhard*, docent all'Univesidad
da Turitg, ed *Andreas Thöny*, il president
dalla baselgia cantunala, han plidau, ed il
historicher *Manfred Veraguth* ha menau
ina discussiun tier la problematica da
translatar texts vegls dalla bibla.

Arameic, il lungatg antic

El center dall'occurrentia ein dus referats
stai. *Thomas Krüger*, professor ed ordina-
ri pil Veder Testament alla facultad teo-
logica, ha purtau a Cuera ils salids
dall'Univesidad da Turitg. «Translatar la
bibla ei ina lavor da Hercules», ha el con-
firmau. El sez hagi cooperau tier la trans-
laziun dalla bibla da Turitg, aschia ch'el
sappi da tgei ch'el plaidi. Enten far quel-

la lavor hagian ins adina puspei duman-
dau el daco ch'ins stoppi aunc inagada
translatar la bibla en tudestg, quei hagian
ins bein fatg gia diversas gadas. Tier la bi-
bla romontsch-sursilvana ei quei auter.
Leu deva ei nuot duvrabel pli. Luvrar, in-
struir, perdegar e viver cun in lungatg
d'avon 200-300 onns funcziuna buc ed
ha era negin senn. Plaid midien lur
muntada, las reglas dalla grammatica
medemamein. Zacu vegnien ils texts
aschi grevs e pesonts ch'ins anffi buca pli
igl access ed igl agen lungatg seigi jasters.
Thomas Krüger ha avischinau ils pre-

sents alla problematica dil translatur. Bu-
ca mo ils lungatgs moderns semidan,
mobein era la capientscha dils carstgauns
pils lungatgs originals dalla bibla, il he-
breic, arameic ed il grec. Sco quei ch'ins
sa tras las scartiras ed ils texts plidav'ins
avon 2000 onns en Tiarasontga il lungatg
aramaic. Sco il professor da teologia ha
declarau discuoran ils habitonts da certas
regiuns dalla Siria quei lungatg da Jesus
e siu temps. Sch'igl ei denton exact il me-
dem sco avon 2000 onns san ins buc
eruir. Las fontaunas mauncan, ils detagls
medemamein.

Dus commembers dalla cumissiun da translaziun, duas generaziuns, duas culturas reli-
giasas, in lungatg: **Andri Casanova**, annada 1985, da Vrin, e **Martin Fontana**, annada 1935,
da Flem-Fidaz.

FOTO A. BEELI

Product da plirs auturs

En siu referat ha Krüger presentau plirs
exempels ch'illustreschjan ils problems
ch'in translatur dalla bibla sto sligiar. El
sto era esser empau historiograf, enco-
nuscher las disas e la civilisaziun dil
temps dils Gedijs. Translatur ston ca-
pir ed interpretar, e buca mo sempla-
mein scriver in plaid suenter l'auter. Il
problem grond ei che la bibla ei buca mo
l'ovra d'in autur, mobein ina collecziun
da scartiras da divers auturs. Sch'ins sei-
gi pertscharts dils biars problems ch'ei
detti sappien ins s'imaginar tgei respon-
sablada che translatur hagian. «Atgna-
mein eis ei nunpusseivel da translatur la
bibla. Malgrad quei ston ins ughegiar da
far ei.»

Ser Fontana e l'entira squadra dalla
cumissiun han fatg quei senza tema. Du-
ront decennis hagian els tenu la dira ed
adempliu la lavor fetg difficila e preten-
siosa, ina gronda part seigi era fatga da
maniera grondiusa. «Quei mereta engra-
ziament e renconuschientscha», ha Krü-
ger concludiu. Igl undrau ha replicau
che la lavor da translatur seigi effectiva-
mein ina incumbensa plein responsabla-
dad. «Aschi exact sco pusseivel, aschi clar
sco pusseivel» seigi la devisa ella cumis-
siun. La bibla hagian ins translatau en
varga 1000 lungatgs, adina hagian carst-
gauns fatg quei cul pli grond senn da
responsablada. Anflar ils dretgs plaid
ed expressiuns seigi buc adina lev ed ei
drovi concordanza.

Gest perquei ch'il lungatg semida
trasora. Transponer – pia translatur –
mesiras veglias, peisas, vestgadira, pro-
fessius, isonzas ni proverbis antics el
temps modern drova ina vasta savida e
curascha.